

TIZIAN-KIÁLLÍTÁS VELENCÉBEN.

Irta: báró Villáni Lajos.

AMŰKINCSEKET, amelyekkel az olasz renaissance az emberiséget megajándékozta, ma is megtaláljuk Itália minden városában. Velence azonban nemcsak nagy művészeinek alkotásait őrzi, hanem megtartotta szinte teljes érintetlenségében a letűnt nagy századok hangulatát, levegőjét, színpompáját is. Nincs méltóbb nála arra, hogy a művészetek városa és igazi otthona legyen. És tényleg vezető szerepe kezd e tekintetben kialakulni Velencének, amely bőkezűen hálálja ezt meg: olyan keretet nyújt minden művészi eseménynek, minden kiállításnak, amely nemcsak hozzásimul ahhoz, ami szép, hanem emeli és fokozza is hatását.

AZ IDÉN Velence olyan ajándékot nyújt mindazoknak, kiknek érző lelke a művészet szépségét felfogni képes, mint talán még eddig soha. Megkísérelte legnagyobb festőjének, Tiziannak, a világon szétszórt műveit egybegyűjteni és lehetővé tenni, hogy egymás mellett látva a nagy mester remekeit, mi is átélhessük a művészi teremtőerő csodálatos kibontakozását; szemlélői lehessünk azoknak az alkotásoknak, melyeknek hosszú sorozatát csak az emberi kor legvégső határán bekövetkezett halál szakította meg.

Évforduló nem indokolta a Tizian-kiállítást; az ő emlékét a négy évszázaddal későbbi nemzedékekben felfrissíteni, megerősíteni szükséges nem volt. Tündöklő tehetsége lenyűgözte korát; képeiért a leghatalmasabbak, a császár, a pápa, a fénykorában levő Spanyolország királya, a kis olasz hercegek versengtek és Ariosto halhatatlan művébe belefoglalta Tizian nevét is. Még a szűkebb hazája iránt elfogult és a velencei festőkkel szemben általában szigorú firenzei Giorgio Vasari is tisztelettel emeli ki Tizian művészetét. Nagyságát a későbbi századok nem koptatták el, — az idők távlatában még megnövekedett és mind többen tartják őt minden idők legnagyobb festőjének.

Nem egy évszám, nem a szükség parancsolta Tizian műveinek kiállítását, hanem az ő Velencéjének vágya, hogy a lagunák felett és a hazai fehérfelhős kék ég alatt — melyet oly jól ismerünk a Pesaro-Madonnából vagy a Szent Márk négy szentel című képéből — tündököljék színpompájának egész skálája, gyönyörűségére mindazoknak, akik végigjárhatják a termeket, melyeknek falai néhány hónapon keresztül büszke hordozói a mester-művek ily nagy gyűjteményének.

A Pesaro-palotának, a Canal Grande egyik gyöngyének jutott a Tizian-kiállítás. A mai palota ugyan már új, a XVII. századból származik, amikor Longhena, az akkori nagy velencei építész újjáalkotta, az épület azonban még ugyanaz, amelyben Jacopo Pesaro, Paphos és Cyprus püspöke lakott, aki a török felett Santa Mauránál aratott győzelme emlékére rendelte a Pesaro-Madonnát.

Nino Barbantini, kinek nevéhez a ferrarai kiállítás sikere is fűződik, választotta ki a helyet és ő rendezte el az anyagot. Nincs túlzásúfoltság; egy-egy teremben átlag öt-hat kép, amelyeknek szépségét még jobban ki-domborítja a palota belső falainak nemes díszítése. Nincs felső világítás; az ablakokon keresztül a Canal Grandról beszűrődő napfény, avagy fél-homály, hol megcsillogtatja Tizian gyönyörű színeit, hol titokzatos homályba rejti a hatalmas alkotásokat, amelyekben a szín káprázatos pompáját épügy csodáljuk, mint a gondolat fenségét és a kifejezés nagyszerűségét. A csoportosítás nem tartja be az időrendet; művészlélek dolgozott itt, mely nem engedhette meg, hogy képzeletének évszámok korlátokat szabjanak. Csak a kezdet alkalmazkodik az időhöz; egy egész terem Tizian ifjúkori műveivel — és a végső akkord: Krisztus megsiratása, a befejezetlen mestermű.

NEM KIS feladat elé állította Velencét, hogy Cadoreból hozzászármazott nagy fiának műveit akárcsak részben is egybegyűjtse. Hiszen a dogéék városa, ahol Tizian egy hosszú életen át alkotott és amely őt évi javadal-mazásban is részesítette, műveinek csak egy kis töredékét (harmincegy-néhányat) vallhatja magáénak. Pedig velencei volt ő, nemcsak, mert ott lakott, hanem azért is, mert Velence színei és levegője ihlették művészetét épügy élete első részében, amikor a San Samuele-negyedben élve a Giudecca kertjeiben dolgozott, mint később felesége halála után, amikor Velence másik oldalára költözve, házából Muranót és a szigeteket nézhette a laguna és az ég színeinek keretében. És mégis túlnyomólag idegen helyekre költözött művészi hagyatéka, amelynek nagy részét ma nemcsak Velence, hanem Olaszország határain is túl kell keresni.

A kétszázat meghaladja Tizian ama műveinek száma, melyek Olaszország más városaiban avagy a külföldre vándoroltak. A Prado, a Louvre, a német, osztrák és angol képtárak, valamint magángyűjtemények a mester sok és nagy becsben álló remekével dicsekednek. Műveinek egy kisebb töredéke más államokban szétszórta található. Végül Vasarító származó élet-rajzát olvasva látjuk, hogy a nagy festő számos alkotásának nyomaveszett. Valamikor maga Velence is gazdagabban volt ellátva. A Doge-palota Tizianképeinek legnagyobb részét azonban az 1577-ben kitört tűzvész elpusztította és fájdalom, a lángok martalékává lett 1867-ben a mester egy ismert remeke, a vértanu Szent Péter is, amely a S. Giovanni e Paolo-templom egy mellék-kápolnájában volt elhelyezve. Mindent összevéve, háromszáznál többre becsül-hető a nagy művész valamennyi alkotásának száma.

A meglevő képeket megszerezni, ha kell, a külföldtől kölcsön kérni, ez volt a nagy munka, amely a kiállítást megelőzte. Nehézségek már az olasz-országi képanyag összegyűjtése körül is felmerültek. Hisz az állami képtárakon kívül magángyűjtemények és templomok is birtokosai sok értékes Tizian-festménynek. Teljes egészében, sajnos, az olaszországi magángyűjtemények anyagát sem sikerült megszerezni; néhány értékes darab hiányzik. Az egyház viszont készséggel bocsátotta rendelkezésre a kért műkincseket. Nem találjuk azonban a kiállításon az Assuntát, amely nagy terjedelménél fogva nem volt a Pesaro-palotában elhelyezhető és ma is ott ékeskedik a Frari-templom főoltárán.

Franciaország a Louvre hét remekét engedte át, a bécsi múzeum és a Czernin-képtár hat festménnyel van képviselve, a német képtárak, sajnos, csak két művel. Oroszországtól a mester két gyönyörű alkotásának átenge-

dését sikerült kieszközölni: a Magdolnát, továbbá a Szent Sebestyénét, amelyek 1850-ben a Barbarigói-gyűjtemény eladásával a cár birodalmába vándoroltak. A kiállítás legértékesebb remekei közé tartozik a már aggmester remegő kezének ez a két alkotása, amely felfogásában közeláll az utolsó nagy műhöz: Krisztus megsiratásához. (Pietá.)

A külföldről érkezett képek sorozatát kiegészíti még egy-egy, Budapestről, Anversből és New-Yorkból kölcsön kapott mestermű.

Vittoria Farnese képmása, melyet a magyar kormány és Szépművészeti Múzeumunk vezetőségének nagylelkűsége juttatott a kiállításnak, ott ékeskedik az úgynevezett Farnese-teremben, III. Pál pápa, Alessandro és Pieri Luigi Farnese páрмаi hercegnek a nápolyi képtárból származó gyönyörű arcképei között.

Sajnos, Spanyolország az ottlevő képeket nem engedte át. Több mint negyven alkotás a legjelesebbek közül maradt így el, közöttük V. Károly és II. Fülöp arcképe. Fájdalmas Anglia távolmaradása is, ami az angol törvények tiltó rendelkezéseinek tudható be és az is, hogy nem láthatjuk művei között a mestert magát, kinek kiváló önarcképét a berlini Kaiser Friedrich-múzeum nem adta ki.

De még így is kerek száz festményét sikerült összegyűjteni a nagy mesternek; többet, mint amennyit a rendezőség remélt.

EGY OLASZ költő mondta Tizianról: ő nem egyszerű festő, alkotóereje már nem művészet, hanem csoda. A Pesaro-palotában kiállított száz remekmű szemre, lélekre egyaránt szinte földöntúli erővel hat. Az utolsó teremben levő Pietá, melyet Tizian saját sírja részére festett, magasztos befejezése az Istentől eredő alkotóerő csodákkal tele földi pályafutásának. Ezt a művét Tizian már nem fejezhette be, mert elragadta őt a pestis. Palma Giovane ecsetje pótolta azt, ami még hiányzott. «Quod Tizianus inchoatum reliquit — Palma reverenter perfectit» olvassuk a képen és azzal a hódolattal, amelyet lelkünkben csakis a nagy művészet fenséges csodája ébreszthet, búcsúzzunk Ca Pesarótól.

Nem én akartam...

Irta: Szilágyi Magda.

*Két tükör, mely a végtelenségig
Vetíti egymást és ön-fényének
Visszavert sugarát szívja magába,
Ez volt a szemünk s a lelkünk.*

*S a sóhajok, mik néha fölszakadtak
Onnan, hol mélyen sebek égnek,
Voltak oltárra omló tömjénfüstölők
Kypris istennő csöndes szigetén.*

*És hogy még az idők örvényében
El nem veszünk, nem én akartam.
Isten lelkében élek s ha Ő szépre gondol,
Feléd röpíti a gondolatom.*